

УДК 327(437.6+477)»20»:355.01

DOI: 10.24144/2078-1431.2024.2(33).87–100

Григорій Месежніков,

соціолог, політолог,
президент Інституту суспільних проблем
(м. Братислава, Словацька Республіка)

Петро Токар,

кандидат соціологічних наук, директор ННІ євроінтеграційних досліджень,
доцент кафедри міжнародних студій
та суспільних комунікацій УжНУ, експерт проекту В-4
«Інклюзивна ЦСЄ: виклики та інтеграція біженців з України»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПОЛІТИЧНІ СИЛИ СЛОВАЧЧИНИ В КОНТЕКСТІ СТАВЛЕННЯ ДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Тотальна війна проти України, розв'язана Росією, кардинально змінила геополітичну ситуацію у Східній та Центральній Європі. Вона з безпрецедентною силою вплинула на відносини між Заходом і Росією, а також на взаємодію України із зовнішнім світом, на відносини Української держави з її найближчими сусідами та більш віддаленими союзниками і партнерами.

Для України сьогодні доленосним питанням є її виживання як незалежної демократичної держави, збереження українців як окремої етнонаціональної спільноти та розвиток української політичної нації як основи незалежної української державності. Україна майже три роки протистоїть російській агресії, а Збройні сили України ведуть боротьбу за звільнення частини суверенної території країни, яка після лютого 2022 року опинилася під контролем російських окупантів.

У досягненні стратегічних цілей у боротьбі з російською агресією Україну суттєво підтримують партнери та союзники, які надають їй різноманітну допомогу (політичну, дипломатичну, економічну, військову та гуманітарну). Кардинальне значення матиме також їхня допомога у практичній реалізації намірів України стати частиною інтеграційних структур демократичного Заходу.

Словаччина, як сусідня з Україною держава, член ЄС і НАТО, опинилася в центрі подій, пов'язаних з вищезазначеними проблемами. У 2022-2023 роках завдяки позиції та практичним крокам урядів Едуарда Гегера та Людовіта Одо-ра, а також президента Зузани Чапутової, Словаччина стала одним з найактивніших прихильників України, зайняла місце на «правильному боці історії». Після парламентських виборів у вересні 2023 року та президентських виборів у квітні 2024 року ситуація змінилася. Хоча Словаччина залишається на позиції прихильника України, однак про беззастережну підтримку, характерну для періоду попереднього уряду, вже не йдеться — ні в політичному, ні в практичному плані, хоча активні дипломатичні відносини на міжурядовому рівні зберігаються.

Статтю присвячено аналізу ситуації та перспектив розвитку у двох аспектах, пов'язаних зі ставленням Словаччини до України в контексті триваючої російської агресії.

Перший — це загальне питання словацько-українських двосторонніх відносин, їхній розвиток до цього часу та перспективи. Другий — підхід словацьких політичних гравців до України та словацько-українських відносин.

Ключові слова: словацько-українські двосторонні відносини, допомога, війна проти України.

Russia's all-out war against Ukraine has dramatically changed the geopolitical situation in Eastern and Central Europe. It has had an unprecedented impact on relations between the West and Russia, as well as on Ukraine's interaction with the outside world, and on the Ukrainian state's relations with its immediate neighbors and more distant allies and partners.

For Ukraine today, the crucial issue is its survival as an independent democratic state, the preservation of Ukrainians as a separate ethno-national community, and the development of the Ukrainian political nation as the basis of independent Ukrainian statehood. For almost three years, Ukraine has been resisting Russian aggression, and the Armed Forces of Ukraine have been fighting to liberate a part of the country's sovereign territory that has been under the control of Russian occupiers since February 2022.

In achieving its strategic goals in the fight against Russian aggression, Ukraine is significantly supported by its partners and allies, who provide it with various types of assistance (political, diplomatic, economic, military and humanitarian). Their assistance in the practical realization of Ukraine's intentions to become part of the integration structures of the democratic West will also be crucial.

Slovakia, as a neighboring country to Ukraine, a member of the EU and NATO, is at the center of events related to the above issues. In 2022-2023, thanks to the position and practical steps taken by the governments of Eduard Heger and Ludovit Odor, as well as President Zuzana Chaputova, Slovakia became one of the most active supporters of Ukraine, taking a place on the «right side of history.» After the parliamentary elections in September 2023 and the presidential elections in April 2024, the situation changed. Although Slovakia remains a supporter of Ukraine, the unconditional support that was characteristic of the previous government is no longer in question, either politically or in practice, although active diplomatic relations at the intergovernmental level remain.

The article analyzes the situation and prospects for development in two aspects related to Slovakia's attitude towards Ukraine in the context of the ongoing Russian aggression.

The first is the general issue of Slovak-Ukrainian bilateral relations, their development to date and prospects. The second is the approach of Slovak political actors to Ukraine and Slovak-Ukrainian relations.

Keywords: Slovak-Ukrainian bilateral relations, assistance, war against Ukraine.

Політичні відносини України і Словацької Республіки історично є добросусідськими і дружніми. Логіка розвитку та зміст двосторонніх взаємин спрямовані на підтримку поступової інтеграції України у загальноєвропейський простір. Словаччина підтримала вільний вибір України щодо основного напрямку розвитку, її державну незалежність і територіальну ці-

лісність. Порівняно з попередніми роками, коли тематика українсько-словацьких відносин не користувалась значним політичним чи публічним інтересом в Україні та актуалізувалась здебільшого під час двосторонніх візитів, з початку війни спостерігався суттєвий політичний та медійний інтерес до посилення двосторонніх відносин. Між державами склався динамічний політичний діалог, у тому числі на найвищому рівні.

Однак очевидно, що дострокові парламентські вибори (30 вересня 2023 року) та президентські вибори (23 березня 2024 року; 6 квітня 2024 року) у Словаччині створили обставини для переоцінки словацько-українських відносин. Після парламентських виборів було сформовано правлячу коаліцію з трьох партій, дві з яких активно використовували антиукраїнські нарративи перед виборами. Це партія Smer-SD, лідер якої Роберт Фіцо зрештою став прем'єр-міністром, та Словацька національна партія (SNS) на чолі з Андреем Данко, колишнім головою словацького парламенту. Партія Hlas-SD на чолі з Петером Пеллегріні (який був обраний президентом Словацької Республіки у квітні 2024 року) також приєдналася до урядової коаліції.

Наразі незрозуміло, як надалі розвиватиметься політика Словаччини щодо України. Можливі різні сценарії — з різним ступенем підтримки або відхиленням від спільної лінії Євросоюзу.

Агресія Росії проти України, що розпочалася в лютому 2022 року у формі повномасштабного військового вторгнення з подальшою окупацією частини суверенної української території, характеризується сильним впливом на більшість суспільних процесів, що стосуються не лише самих учасників військового конфлікту, а й перезавантаженням загальної ситуації у світі, Європі та окремих європейських державах.

Словаччина, яка межує з Україною, не є винятком. Ставлення Словацької Республіки до російської агресії, інтерпретація причин війни та ставлення до України як до держави, що бореться за свою незалежність, — і все це в контексті членства Словаччини в ЄС і НАТО — почало відігравати значну роль і у внутрішньополітичному розвитку країни. Російська агресія стала фактором, що впливає на суспільну атмосферу, думки населення та його політичні уподобання. Вона також створила специфічні рамки для внутрішньопартійної політики.

Спробуємо розглянути ставлення окремих політичних партій Словаччини до України та словацько-українських відносин у контексті російської агресії зокрема. Важливість позицій словацьких партій пов'язана насамперед з тим, що вони відстоюють конкретні політичні рішення від імені Словаччини на міжнародному рівні, зокрема в ЄС і НАТО, а також з їх діяльністю на внутрішній арені.

Партії правлячої коаліції

Після парламентських виборів 2023 року Smer-SD, Hlas-SD і SNS сформували правлячу коаліцію і отримали владу в державі. Напередодні виборів представники згаданих партій — хоч і різною мірою (переважно SNS та Smer-SD, меншою мірою Hlas-SD) — виступали прихильниками перегляду

та зпровадженням низки державних політичних змін, зокрема у зовнішній політиці та безпеково-оборонній сферах. Позиції цих партій щодо питань, пов'язаних з Україною та словацько-українськими відносинами, після початку російської агресії в лютому 2022 року суттєво відрізнялися від позицій партій тодішньої правлячої коаліції (OĽaNO, SaS, «Za ľudí», «Sme rodina») від політики словацького уряду на чолі з Едуардом Гегером, а згодом і від політики тимчасового уряду на чолі з Людовітом Одором. У той час як уряд Е. Гегера (а згодом уряд Л. Одора) та багато представників тодішніх коаліційних партій виступали за безумовну підтримку України в усіх сферах (політичній, дипломатичній, економічній, інтеграції до НАТО та ЄС, гуманітарній та військовій), опозиційні партії ставили під сумнів або відверто відкидали такий підхід. Представники тодішньої правлячої коаліції та опозиції розходилися в поглядах на причини російсько-української війни, роль Заходу в підтримці України, а також наміри та шанси України стати частиною процесу європейської інтеграції і трансатлантичного партнерства.

Після формування нового уряду Smer-SD, Hlas-SD та SNS у жовтні 2023 року представники трьох коаліційних партій продовжили презентувати свої ідеї щодо України, що створило підґрунтя для практичних кроків ревізійного характеру у проведенні зовнішньополітичної лінії щодо України та словацько-українських двосторонніх відносин.

Головна політсила коаліції — Smer-SD

Позицію партії Smer-SD, яка після парламентських виборів 2023 року стала головною силою коаліції правлячої трійки, щодо питань, пов'язаних із двосторонніми відносинами з Україною, можна оцінювати на двох рівнях. Перший — це декларації, що містяться в програмних документах партії, другий — публічні заяви її провідних представників щодо поточних подій, пов'язаних з Україною. Хоча в партійних документах відповідні формулювання характеризуються певним прагненням до збалансованості, антиукраїнська налаштованість присутня у заявах лідерів партії, особливо голови партії (з жовтня 2023 року — прем'єр-міністра СР) Роберта Фіцо. На сприйняття словацько-українських міждержавних відносин членами партійного керівництва Smer-SD впливають їхні конкретні уявлення про існуючу систему міжнародних відносин, про місце і роль Росії в цій системі, про місце Словацької Республіки в західних об'єднаннях (ЄС, НАТО) і про роль самих цих організацій та їхніх окремих держав-членів у світовій політиці. На практичну реалізацію політики Словаччини у сфері двосторонніх відносин з Україною, яку формує правляча партія Smer-SD, значною мірою впливають особисті погляди Р. Фіцо.

У програмному документі Smer-SD на парламентських виборах 2023 року зазначено, що партія (позначена в документі як «SMER-SSD») «усвідомлює, що вирішальною зовнішньополітичною подією в найближчий період буде продовження військового конфлікту в Україні. SMER-SSD буде підтримувати всю можливу гуманітарну допомогу Україні. SMER-SSD продовжує відкидати військову допомогу Україні, оскільки вона призводить лише до затягування військового конфлікту і страждань цивіль-

ного населення, не змінюючи при цьому позицію Російської Федерації» [1]. Хоча представники Smer-SD вже давно наголошують на необхідності мирного вирішення конфлікту та припинення війни в Україні, партія не висунула жодних конкретних пропозицій, які б сприяли такому вирішенню (окрім відмови від постачання зброї Україні, що фактично призвело до її поразки у боротьбі з російською агресією).

У своєму передвиборному документі партія заявляє, що «з метою припинення військового конфлікту в Україні SMER-SSD підтримує всі змістовні мирні плани і докладе всіх зусиль для того, щоб саме ЄС, в першу чергу, в рамках власної суверенної зовнішньої політики, виступив з пропозиціями щодо негайного припинення бойових дій в Україні і дипломатичного врегулювання конфлікту». У програмі зазначається, що «SMER-SSD вважає використання російської військової сили в Україні порушенням міжнародного права, так само, як вона вважала вторгнення США в Ірак або створення Косово порушенням міжнародного права. Оцінюючи ситуацію в Україні, Smer-SD розглядає події в східній і південній частинах України в 2014 році і в наступний період».

У своїх заявах про причини війни 2022-2024 років в Україні Р. Фіцо дав більш детальну інтерпретацію подій, про які йдеться. Ця інтерпретація збігається з одним із найпоширеніших російських наративів для виправдання вторгнення в Україну. За його словами, це була реакція Росії на нібито вбивства «російськомовних громадян на сході України українськими нацистами і фашистами», а також реакція Росії на розширення НАТО. Голова Smer-SD заявив, що «ця війна почалася ще в 2014 році з розгулу українських неонацистів» і «має свою суть також у тому, що Росія була введена в оману щодо того, що НАТО не буде розширюватися далі на схід» [2].

У січні 2024 року в одній з дискусійних програм телебачення Словаччини (RTVS) Р. Фіцо висловився проти поставок зброї та боєприпасів в Україну зі складів словацької армії та проти вступу України до НАТО: «Що стосується вступу до ЄС, ми поважаємо її (Україну), але вона повинна виконати умови, а не так, щоб країна, яка абсолютно не виконує жодних вимог, політично приєдналася до Союзу». Назвавши Україну однією з найбільш корумпованих країн світу, він сказав, що «ніхто не знає, скільки західної допомоги губиться десь на півдорозі». Він заявив, що «Україна не є суверенною, незалежною країною, а знаходиться під абсолютним впливом Сполучених Штатів Америки. І саме тут ЄС робить величезну помилку, що не хоче мати суверенний погляд на Україну і просто погоджується з тим, що говорить США». Фіцо заявив, що нереалістично очікувати, що «росіяни підуть з Донбасу і Криму» [3].

Після переговорів між урядами України та Словацької Республіки в Міхаловці у квітні 2024 року лідер Smer-SD змінив свою риторику (як згодом з'ясувалося, це була лише тимчасова зміна в принципових питаннях) і дотримувався позиції, висловленої на засіданнях Європейської Ради в Брюсселі в грудні 2023 та лютому 2024 року, коли як представник словацького уряду голосував за початок переговорів про вступ України до ЄС і підтримував надання Україні фінансової допомоги з боку ЄС.

Звертаючись до прем'єр-міністра України Дениса Шмигала перед початком урядових переговорів між двома сусідніми країнами в Міхаловце, Роберт Фіцо сказав: «Коли ми готувалися, я закликав членів мого кабінету міністрів повністю усвідомлювати завдання, які мають виконати члени українського уряду. В які складні ситуації ви потрапляєте... Люди іноді не усвідомлюють, з якими труднощами ви стикаєтесь». Словацький прем'єр також зазначив, що до війни Братислава і Київ «не могли знайти шляху одне до одного. Тепер ми бачимо важливість добрих і дружніх сусідських відносин». Він зазначив, звертаючись до свого українського колеги: «Ми тут, щоб допомогти вам» [4].

Пізніше з'ясувалося, що зміна риторики голови Smer-SD, приурочена до зустрічі з українським урядом, не означала, що Фіцо перестане робити заяви, які відповідали його попереднім уявленням про причини і перебіг російсько-української війни. Прем'єр-міністр, як і раніше, стверджував, що західні держави зацікавлені у продовженні війни, постачаючи зброю в Україну. Проблеми у відносинах між ЄС та Словаччиною (навіть невдалий замах на нього в середині травня 2024 року) Фіцо пов'язував саме з такою позицією. У своєму першому публічному виступі після замаху на початку червня 2024 року він представив замах на своє життя як своєрідну помсту за те, що на посаді прем'єра SR відкидав продовження війни і виступав за мир.

Голос — соціал-демократія (Hlas — sociálna demokracia, Hlas-SD)

Ставлення партії Hlas-SD до України, російської агресії проти України та словацько-українських двосторонніх відносин характеризувалося значним ступенем непослідовності, мінливості та опортуністичних спроб пристосуватися до коливань громадської думки — і все це з наміром здобути сильнішу позицію на політичній сцені та в системі владних інституцій держави. Питання, пов'язані з Україною та словацько-українськими відносинами, займали скромне місце в програмних документах партії Hlas-SD, яка стала другою за силою партією в правлячій коаліції після парламентських виборів 2023 року. Документ «Сильна держава. Програмні пріоритети партії Голос-Соціал-демократія», опублікований напередодні виборів 2023 року, не містив жодної згадки про Україну.

У документі «Відомча програма. Голос-соціал-демократія» є чотири згадки про Україну. Україна згадується тут переважно в контексті наслідків війни. Hlas-SD говорить про необхідність адаптації «нинішньої системи безпеки Словаччини також у світлі досвіду останніх криз, таких, як пандемія або наслідки війни в Україні», вказує на те, що «промисловість сильно постраждала від коронакризи та наслідків війни в Україні — особливо металургія та (енергоємна) хімічна промисловість». У програмі Hlas-SD зазначається, що «багато мігрантів з України та інших країн працюють у Словаччині на менш кваліфікованих роботах, ніж ті, що відповідають їхнім здібностям». Партія пропонує змінити «систему визнання професійних кваліфікацій таким чином, щоб вона була менш бюрократично складною і в той же час дозволяла гнучко працевлаштовувати іноземців з максимальною вигодою для Словаччини».

Засновник і перший голова партії Hlas-SD Петер Пеллегріні, обраний президентом Словацької Республіки у квітні 2024 року, у березні 2022 року засудив російську агресію та підтримав всебічну допомогу Україні, але протягом наступного періоду він та його партія змінили свою позицію. На президентських виборах навесні 2024 року одним із головних мобілізаційних гасел Пеллегріні була відмова від військової підтримки України, що супроводжувалася неправдивим звинуваченням його опонента Івана Корчака в тому, що він планує відправити словацьку армію воювати в Україну.

Як лідер Hlas-SD (а згодом і як обраний президент) Пеллегріні неодноразово висловлювався проти постачання зброї в Україну, оскільки, на його думку, це лише затягує війну [6]. Пеллегріні ніяк не коментував той факт, що російські окупаційні війська на території України і російська армія в цілому застосовують проти України зброю всіх типів (в тому числі вироблену в Ірані та Північній Кореї) і в кількостях без будь-яких обмежень. Як спікер парламенту і лідер партії Пеллегріні захищав риторику прем'єр-міністра Р. Фіцо про Україну та російсько-українську війну. З іншого боку, на початку жовтня 2023 року, після парламентських виборів, він дистанціювався від заяв заступниці голови Hlas-SD Деніси Сакової, яка в інтерв'ю ЗМІ зазначила, що Україні доведеться поступитися частиною своєї території Росії для укладення мирної угоди, тим самим де-факто заперечуючи принцип територіальної цілісності та суверенітету України. Пеллегріні заявив, що це не є офіційною позицією партії, назвавши заяви Д. Сакової її особистою позицією.

Словацька національна партія (Slovenská národná strana, SNS).

Після парламентських виборів 2023 року Словацька національна партія стала третім суб'єктом правлячої коаліції разом із Smer-SD та Hlas-SD. SNS — проросійська політична сила, яка займає критичну позицію щодо Заходу, НАТО, США та ЄС. Вона є одним із важливих акторів російського впливу в Словаччині. SNS не засудила російську агресію проти України, а в інтерпретації причин війни та її перебігу схиляється на бік Кремля. Її представники висловлюють симпатії до російського режиму, підтримують його дії у внутрішній політиці та на міжнародній арені, зображують РФ як адекватного партнера для співпраці, країну, важливу для Словаччини з економічної та політичної точки зору. Представники SNS використовують риторику слов'янської солідарності та братерства для обґрунтування необхідності побудови особливих відносин з Росією. Вони обходять питання розвитку відносин між Словаччиною та Україною, а програма SNS на парламентських виборах 2023 року не містить жодної згадки про Україну, словацько-українські двосторонні відносини або російсько-українську війну.

Партія виступає категорично проти будь-яких поставок зброї зі Словаччини в Україну. Вона також висловилася проти початку переговорів про вступ України до ЄС та проти надання Україні допомоги з боку ЄС. На пресконференції в грудні 2023 року президент SNS Андрей Данко заявив, що його партія принципово виступає проти членства України в ЄС і реко-

мендував припинити переговори, «поки не пізно»[5]. Представники партії наголошували на необхідності захисту національних інтересів СР у питанні транспортування української сільськогосподарської продукції через територію Словаччини. Вони виступили проти членства України в НАТО (на думку А. Данко, членство України в НАТО може «загрожувати безпеці Європи») [7].

Виходячи з багаторічної позиції представників SNS щодо України, можна зробити висновок, що діяльність цієї партії як члена урядової коаліції є перешкодою для розвитку двосторонніх словацько-українських відносин.

Опозиційні парламентські партії

Опозиційні парламентські сили — PS, KDH, Рух Словаччина (колишня OĽaNO) та SaS — займають позиції щодо України та словацько-українських відносин, які збігаються з політикою двох попередніх коаліційних урядів прем'єр-міністрів І. Матовича, Е. Гегера, а також тимчасового уряду прем'єр-міністра Л. Одора (з 2020 по 2023 рік). Дві нинішні опозиційні парламентські сили (SaS та OĽaNO) входили до складу правлячої коаліції, яка сформувалася після виборів 2020 року. Їхні позиції до та після початку повномасштабної війни Росії проти України характеризувалися чіткою та безоглядною підтримкою України, на відміну від тодішніх опозиційних партій. Таку ж позицію займали партії PS та KDH, які у виборчий період 2020-2023 років не були представлені в парламенті.

Прогресивна Словаччина (Progresívne Slovensko, PS).

Партія «Прогресивна Словаччина», яка стала парламентською політичною силою у жовтні 2023 року і діє в опозиції, займає чітку позицію. Вона просуває ідею всебічної допомоги Україні в її боротьбі за державну незалежність та відсічі російській агресії, підтримує її зусилля щодо набуття членства в ЄС та НАТО, наголошує на необхідності зміцнення словацько-українських відносин та поглиблення взаємної співпраці. Думки щодо України та політики Словаччини стосовно України виклала партія PS у своїй програмі до парламентських виборів 2023 року в розділі «Європейська та зовнішня політика, гуманітарна допомога». У документі засуджується російська агресія, висловлюється підтримка санкційної політики Заходу проти російського та білоруського режимів у відповідь на агресивну війну, висловлюється солідарність з Україною та містяться пропозиції щодо участі Словаччини у процесі післявоєнної відбудови східного сусіда. У спеціальному розділі програми «Підтримай Україну» передвиборчого документу PS зазначено: «Ми будемо виступати за членство України в ЄС. Жодна країна за останні десятиліття не пожертвувала так багато заради європейських ідеалів, як наша східна сусідка. У той же час її вступ став би великим поштовхом для економіки всієї Східної Словаччини» [8].

«Чим більше Україна процвітатиме, тим більше можливостей для бізнесу відкриється, особливо для сходу Словаччини. Тому PS призначить національного координатора з питань допомоги у відновленні України, завданням якого буде мобілізація приватного та державного потенціалу,

інформування про можливості та створення сприятливого бізнес-середовища для словацьких інвестицій в Україні».

PS обіцяє «виступати за продовження надання (колективно або через ЄС та інші альянси) гуманітарної, фінансової, дипломатичної та військової підтримки Києву, необхідної країні для досягнення успіху в боротьбі з російською агресією — не тільки тому, що це правильно по-людськи, але головним чином тому, що боротьба в Україні сьогодні також стосується безпеки і суверенітету Словаччини і правил гри в Європі, які є надзвичайно сприятливими для Словаччини».

Після словацьких парламентських виборів 2023 року та формування нової правлячої коаліції представники PS зосередилися на критиці представників правлячих партій за їхні заяви та практичні дії, які шкодили Україні, ускладнювали відносини Словацької Республіки з Україною та її союзниками по НАТО і ЄС, а також політично грали на руку російському режиму. Вони розкритикували рішення уряду Фіцо припинити постачання зброї в Україну, зазначивши, що правлячі партії вводять громадськість в оману щодо можливості досягнення мирного врегулювання, оскільки не мають мирного плану. Вони стверджували, що відсутність військової підтримки України загрожує безпеці Словаччини, дозволяючи російському агресору наблизитися до її кордонів.

У січні 2024 року М. Шимечка різко розкритикував прем'єр-міністра Р. Фіцо, який охарактеризував Україну як державу «під абсолютним впливом США» і визнав, що Україні, ймовірно, доведеться поступитися частиною своєї суверенної території Росії, щоб припинити військовий конфлікт. Голова PS сказав: «Я б запитав прем'єр-міністра Фіцо, коли він каже, що Україна повинна віддати територію, якби ми опинилися у схожій ситуації, яку територію Словаччини він віддав би в інтересах миру? Чи віддав би він частину Східної Словаччини?». М. Шимечка назвав висловлювання Р. Фіцо «обурливими і бездушними стосовно людей, які страждають від російської агресії в Україні». На думку президента PS, ці заяви абсолютно суперечать стратегічним інтересам безпеки Словацької Республіки [9].

Звичайні люди і незалежні особистості (Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, OĽaNO) / Рух Словаччина (Hnutie Slovensko)

Рух «Звичайні люди і незалежні особистості» (OĽaNO) — з кінця жовтня 2023 року рух «Словаччина» (Hnutie Slovensko) — входив до складу правлячої коаліції після парламентських виборів 2020 року разом із SaS, партією «За народ» («Za ľudí») та рухом «Ми родина» («Sme rodina»). Представники руху зайняли чітку позицію, підтримуючи боротьбу українців за власну незалежну державність та засуджуючи Росію за її агресію.

З нагоди першої річниці російського вторгнення в Україну в лютому 2023 року голова OĽaNO заявив: «Якщо програє Україна, програє Словаччина. Десятки тисяч невинних людей вже загинули за нашу свободу, будьмо вдячні їм і не зрадьмо їх». Міхал Шипош, голова парламентського осередку OĽaNO, сказав з цього ж приводу, що, підтримуючи Україну і допомагаючи українським біженцям, «Словаччина знаходиться на правиль-

ному боці історії». Шипош відкинув аргументацію прихильників «мирного вирішення» з числа тодішніх опозиційних партій, які, за його словами, стверджували, що «єдиний спосіб досягти миру — це дозволити Росії вкрати Україну». На думку М. Шипоша, «реальний шлях до досягнення миру — це змусити останнього окупанта покинути територію України».

За словами голови OĽaNO, «якби весь демократичний світ протягом року не допоміг Україні захиститися від російського агресора, сьогодні Росія стояла б на кордонах Словаччини, а ми жили б у страху, що Росія захоче вкрати і нашу країну». У своїй програмі на парламентських виборах 2023 року рух OĽaNO кілька разів виголошував тези щодо України та словацько-українських відносин. Він неодноразово згадує війну в Україні в контексті її негативного впливу на розвиток Словаччини. Рух називає дії Росії в Україні «вторгненням, що порушує міжнародне право», «агресією», яка є «найбільшим військовим конфліктом з часів Другої світової війни». У документі наголошується, що «військовий конфлікт високої інтенсивності у нашого безпосереднього сусіда суттєво підвищив інтенсивність загрози безпеці громадян Словацької Республіки» [10].

У березні 2024 року І. Матович, як кандидат від руху «Словаччина» на президентських виборах у Словаччині, звернувся до Європейського Союзу з проханням доставити обіцяні боеприпаси в Україну. У програмі на виборах до Європейського парламенту 2024 року рух «Словаччина» у розділі «Війна в Україні» так визначає поточну ситуацію та її можливі наслідки в майбутньому: «Тривалість війни в Україні, безсумнівно, залежить від нашої здатності допомогти їй. Розчарування і втома, а також пов'язане з ними небажання бути втягненими у тривалий військовий конфлікт цілком зрозумілі. ... Але реальність така, що Україна не зможе боротися за нашу свободу і демократію без нас. Якщо Україна піддається Росії, це створить прецедент, коли можна буде змінювати цілісність території країн та їхні кордони за допомогою грубої військової сили, чого ми не повинні допустити, навіть у наших власних інтересах. Наша мета — справедливий і довготривалий мир, а не тимчасовий мир, який настане внаслідок перемоги агресора» [11].

Слід зазначити, що проблеми, що виникали після виборів у 2023 році, можуть ще більше ускладнити зовнішню політику Словаччини щодо України. Відхилення Словаччини від спільної лінії в рамках ЄС і НАТО може погіршити двосторонні відносини з Україною і послабити її позиції. Очікується, що зміни у політиці уряду щодо України можуть статися лише після закінчення терміну повноважень нинішнього парламенту, та за умови, якщо відбудуться значні зміни в політичній конфігурації Словаччини.

Висновок. У нинішніх умовах військової агресії Росії проти України справді відкриваються нові перспективи для розбудови стратегічного партнерства між Україною та Словаччиною. Ключовими факторами, що формують основу для такої співпраці, є спільна безпекова ситуація, спільний кордон, історичні та культурні зв'язки, а також економічна взаємодія і транскордонне співробітництво в нових умовах.

Незважаючи на певну неоднозначність заяв представників нового словацького уряду стосовно України, існує можливість побудови стабільних і добросусідських відносин. Цього можна досягти через дипломатичне врегулювання потенційних суперечок та налагодження прагматичного і конструктивного діалогу. Важливо також підтримувати активну співпрацю на різних рівнях — від урядового до суспільного, залучаючи як державні структури, так і громадські організації та експертні кола.

Таке партнерство може сприяти не тільки вирішенню актуальних викликів безпеки, але й зміцненню регіональної стабільності, що вигідно як для України, так і для Словаччини. Як показують останні зустрічі на міждержавному та міжурядовому рівнях, такі перспективи є реальними. Зокрема, в м. Ужгород 7 жовтня 2024 року відбулась третя в цьому році зустріч прем'єр-міністрів України Дениса Шмигала і Словаччини Роберта Фіцо, в ході якої сторони досягли згоди щодо завершення роботи над вісьмома двосторонніми документами, в числі яких рішення щодо спільного контролю на пунктах пропуску. Їх планують підписати до кінця поточного року. Також український прем'єр зазначив, що подякував Фіцо за готовність Словаччини ділитися власним досвідом та надавати експертну допомогу на шляху України до ЄС. Словацький прем'єр Фіцо під час зустрічі заявив, що «не проти» вступу України в ЄС і ділитиметься досвідом вступу, проте прохолодно ставиться до членства України в НАТО. При цьому він додав, що словацький уряд підтримує всі мирні плани України, а також формулу миру президента Зеленського. За його словами, Словаччина зацікавлена у відновленні України та в добросусідських відносинах, з розумінням ставиться до того, що мир має бути для України якісним та стійким і мати відповідні безпекові гарантії, підтримуватиме усі ініціативи для досягнення цієї мети. Крім того, Роберт Фіцо зауважив, що наразі Словаччина готує новий пакет фінансової допомоги Україні, і словацький уряд готовий надати військову допомогу, проте це буде нелетальна зброя. Важливе і бажання словацького прем'єра, щоб Україна достойно переживала, і Словаччина готова надавати електроенергію [16].

Показовим є і те, що за даними дослідження 14% мешканців Словаччини хотіли б, щоб Росія перемогла у війні проти України, 33% опитаних бажають перемоги Україні. Це впливає з опитування агентства Ipsos для незалежної організації Central European Digital Media Observatory (CEDMO). Майже 40% словаків хочуть, щоб конфлікт в Україні завершився тимчасовим миром без перемоги однієї зі сторін. А ще 14% респондентів відповіли на питання, що не знають або що їм байдуже. Перемоги Росії найбільше бажають виборці найсильнішої урядової партії прем'єр-міністра Роберта Фіцо Smer-SD. Лише 5% виборців партії Smer бажають перемоги Україні. 34% виборців позапарламентського руху «Республіка», який був створений у 2021 році шляхом відколу від Народної партії «Наша Словаччина» Мар'яна Котлеби, хочуть перемоги Росії.

Однак лише 5% опитаних виборців другої за силою урядової партії «Голос» бажають перемоги Росії. Понад 25% прихильників партії «Голос» бажають перемоги Україні. Близько 19% виборців Словацької національ-

ної партії (SNS) хочуть перемоги Росії. Зовсім іншими були відповіді виборців опозиційних партій. Лише менше відсотка виборців партії «Прогресивна Словаччина» (PS) Міхала Шимечки і лише п'ять зі ста виборців партії «Свобода і солідарність» (SaS) хочуть перемоги Росії. 77% виборців PS і 55% виборців SaS хочуть перемоги України. Мінімальна кількість прихильників перемоги Росії також серед виборців руху «Словаччина» експрем'єр-міністра Ігоря Матовича. Частка людей у Словаччині, які бажають перемоги Росії, зростає з віком респондентів. Перемоги Україні бажають 43% наймолодших респондентів і лише 27% респондентів найстаршої вікової групи. Нагадаємо, швидкий вступ України до ЄС має найнижчу підтримку в Чехії серед чотирьох країн Вишеградської групи (Чеська Республіка, Угорщина, Польща та Словаччина). Інше опитування показало, що половина жителів Угорщини проти, аби ЄС надавав Україні будь-яку допомогу. Тому, зважаючи на ті часто антиукраїнські позиції, які займає нині словацький прем'єр Р. Фіцо у своїй публічній риториці, а з іншого — на реальні прагматичні рішення, які ним схвалюються на підтримку України, розвиток двосторонніх відносин України зі сусідньою Словаччиною наразі є стратегічним завданням в умовах війни.

Враховуючи значне зростання інтересу Словаччини до України, інтенсивність перемовин в останні два роки, а також відсутність суттєвих протиріч між країнами, схожих на ті, що існують між Україною з Угорщиною, або на розбіжності з Польщею, Словаччина може стати одним із ключових акторів у поглибленні інтеграції України в європейські та євроатлантичні структури. Підтримка та розвиток добросусідських відносин між двома країнами є важливим для формування більш ефективної та розвиненої України, а для Словаччини — можливістю отримати неформальне політичне лідерство та вплив на зовнішньополітичні процеси в Центральній-Східній Європі. На жаль, наразі позиція Словаччини є досить пасивною. Тому для України життєво важливо активізувати українсько-словацькі відносини на всіх рівнях: політичному, дипломатичному, економічному, інтеграції до НАТО та ЄС, гуманітарному та військовому.

REFERENCES

1. Volebný program strany Smer — slovenská sociálna demokracia. Návrat suverenity do slovenskej zahraničnej politiky! Návrat dôstojnosti do života ľudí. URL: <https://www.strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/volby-2023>
2. Krchňavá, Lucia: Fico v prejave k výročiu invázie: Vojna sa začala už v roku 2014 vyčinením ukrajinských neonacistov. URL: <https://standard.sk/578157/fico-v-prejave-k-vyrociu-invazie-vojna-sa-zacala-uz-v-roku-2014-vycinanim-ukrajinskych-neonacistov>
3. Ukrajincov pobúrila výrok R. Fica, že ich krajina je pod absolútnym vplyvom USA a bude blokovať jej vstup do NATO. URL: <https://spravy.rtv.slovensko.sk/2024/01/ukrajincov-poburil-vyrok-r-fica-ze-ich-krajina-je-pod-absolutnym-vplyvom-usa-a-bude-blokovat-jej-vstup-do-nato/>

4. Fico vítal Šmyhala objatím: Slovenské žabomyšie vojny sú v porovnaní s Ukrajinou až. URL: <https://hnonline.sk/slovensko/96143799-fico-vital-smyhala-objatim-slovenske-zabomysie-vojny-su-v-porovnanii-s-ukrajinou-az-smiesne>
5. SNS je zásadne proti vstupu Ukrajiny do EÚ. Zastavme rokovania, kým je čas. URL: www.facebook.com/watch/?v=1710111642832453
6. Peter Pellegrini naznačil, že NATO posielaním zbraní na Ukrajinu predlžuje. URL: <https://dennikn.sk/minuta/3920595>
7. Runnová, Katarína: Keď skončí konflikt na Ukrajine, celý Západ sa bude predbiehať o kontakty v Rusku, tvrdí šéf SNS Andrej Danko. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/WcsORkz/ked-skonci-konflikt-na-ukrajine-cely-zapad-sa-bude-predbiehat-o-kontakty-v-rusku-tvrdi-sef-sns-andrej-danko/>
8. Plán pre budúcnosť. URL: <https://progresivne.sk/program/>
9. Šimečka sa pýta Fica, ktorú časť Slovenska by odovzdal v záujme mieru Rusku, keď tak radí Ukrajine. URL: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/696780-simecka-sa-pyta-fica-ktoru-cast-slovenska-byodovzdal-v-zaujme-mieru-rusku-ked-tak-radi-ukrajine/>
10. Matovič: Ak prehrá Ukrajina, prehrá Slovensko. Desiatky tisíc nevinných ľudí už zomreli aj za našu slobodu. URL: <https://www.ta3.com/clanok/259862/matovic-ak-prehra-ukrajina-prehra-slovensko-desiatkytisic-nevinnych-udi-uz-zomreli-aj-zanasa-slobodu>
11. Volebný program do Európarlamentu 2024. Budúcnosť je bezpečná Európa. Čestne za Vás, na Slovensku aj v Bruseli. URL: <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-do-europarlamentu/>
12. Volebný program do Európarlamentu 2024. Budúcnosť je bezpečná Európa. Čestne za Vás, na Slovensku aj v Bruseli. URL: <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-do-europarlamentu/>
13. Pálka, Dominik: Majerský podporuje dodávky zbraní Ukrajine: Je to kresťanské. Putin nie je podľa Danko vojnový zločinec. URL: <https://www.ta3.com/clanok/267132/majersky-podporuje-dodavkyzbrani-ukrajine-je-to-krestanske-putin-nie-je-podadanka-vojnovy-zlocinec>
14. Mafia alebo ľudia. Ty rozhodneš. Program 2023. URL: <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-2023/>
15. Plán pomoci ľuďom. Volebný program strany Demokrati. URL: <https://www.smedemokrati.sk/plan-pomoci-ludom-volebny-program-strany-demokrati/>
16. В Ужгороді 7 жовтня відбулась зустріч прем'єр-міністрів України Дениса Шмигала і Словаччини Роберта Фіцо. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shmyhal-fitso-uzhhorod-zustrich/33149209.html>

REFERENCES

1. Volebný program strany Smer — slovenská sociálna demokracia. návrat suverenity do slovenskej zahraničnej politiky! návrat dôstojnosti do života ľudí. Retrieved from <https://www.strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/volby-2023> [in Slovak].
2. Krchňavá, Lucia: Fico v prejave k výročiu invázie: Vojna sa začala už v roku 2014 vyčíňaním ukrajinských neonacistov. Retrieved from <https://standard.sk/578157/fico-v-prejave-k-vyrociu-invazie-vojna-sa-zacala-uz-v-roku-2014-vycinanim-ukrajinskych-neonacistov> [in Slovak].

3. Ukrajincov pobúril výrok R. Fica, že ich krajina je pod absolútnym vplyvom USA a bude blokovat' jej vstup do NATO. Retrived from <https://spravy.rtvsk.sk/2024/01/ukrajincov-poburil-vyrok-r-fica-ze-ich-krajina-je-pod-absolutnym-vplyvom-usa-a-bude-blokovat-jej-vstup-do-nato/> [in Slovak].
4. Fico vítal Šmyhala objatím: Slovenské žabomyšie vojny sú v porovnaní s Ukrajinou až. Retrived from <https://hnonline.sk/slovensko/96143799-fico-vital-smyhala-objatim-slovenske-zabomysie-vojny-su-v-porovnaní-s-ukrajinou-az-smiesne> [in Slovak].
5. SNS je zásadne proti vstupu Ukrajiny do EÚ. Zastavme rokovania, kým je čas. Retrived from www.facebook.com/watch/?v=1710111642832453 [in Slovak].
6. Peter Pellegrini naznačil, že NATO posielaím zbraní na Ukrajinu predlžuje. Retrived from <https://dennikn.sk/minuta/3920595> [in Slovak].
7. Runnová, Katarína: Keď skončí konflikt na Ukrajine, celý Západ sa bude predbiehať o kontakty v Rusku, tvrdí šéf SNS Andrej Danko. Retrived from <https://www.aktuality.sk/clanok/WcsORkz/ked-skonci-konflikt-na-ukrajine-cely-zapad-sa-bude-predbiehat-o-kontakty-v-rusku-tvrdi-sef-sns-andrej-danko/> [in Slovak].
8. Plán pre budúcnosť. Retrived from <https://progresivne.sk/program/> [in Slovak].
9. Šimečka sa pýta Fica, ktorú časť Slovenska by odovzdal v záujme mieru Rusku, keď tak radí Ukrajine. Retrived from <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/696780-simecka-sa-pyta-fica-ktoru-cast-slovenska-byodovzdal-v-zaujme-mieru-rusku-ked-tak-radi-ukrajine/> [in Slovak].
10. Matovič: Ak prehrá Ukrajina, prehrá Slovensko. Desiatky tisíc nevinných ľudí už zomreli aj za našu slobodu. Retrived from <https://www.ta3.com/clanok/259862/matovic-ak-prehra-ukrajina-prehra-slovensko-desiatkytisic-nevinnych-udi-uz-zomreli-aj-za-nasu-slobodu> [in Slovak].
11. Volebný program do Europarlamentu 2024. Budúcnosť je bezpečná Európa. Čestne za Vás, na Slovensku aj v Bruseli. Retrived from <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-do-europarlamentu/> [in Slovak].
12. Volebný program do Europarlamentu 2024. Budúcnosť je bezpečná Európa. Čestne za Vás, na Slovensku aj v Bruseli. Retrived from <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-do-europarlamentu/> [in Slovak].
13. Pálka, Dominik: Majerský podporuje dodávky zbraní Ukrajine: Je to kresťanské. Putin nie je podľa Danka vojnový zločinec. Retrived from <https://www.ta3.com/clanok/267132/majersky-podporuje-dodavkyzbrani-ukrajine-je-to-krestanske-putin-nie-je-poda-danka-vojnovy-zlocinec> [in Slovak].
14. Mafia alebo ľudia. Ty rozhodneš. Program 2023. Retrived from <https://www.obycajniludia.sk/volebny-program-2023/> [in Slovak].
15. Plán pomoci ľuďom. Volebný program strany Demokrati. Retrived from <https://www.smedemokrati.sk/plan-pomoci-ludom-volebny-program-strany-demokrati/> [in Slovak].
16. V Uzhhorodi 7 zhovtnya vidbulas' zustrich prem'yer-ministriv Ukrayiny Denysa Shmyhalya i Slovachchyny Roberta Fitso [On October 7, the Prime Ministers of Ukraine, Denys Shmyhal, and Robert Fico, the Prime Ministers of Slovakia, met in Uzhgorod]. Retrived from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shmyhal-fitso-uzhgorod-zustrich/33149209.html> [in Ukrainian].